

SERİK AĞZINDA ÜNSÜZLER*

*Ramazan BÖLÜK***

Öz

Bir dilin yaşayan en küçük varyantları olan ağızlar dilin anlaşılmayan bazı noktalarını aydınlatmada önemli bir unsurdur. 1940 yılından sonra yerli araştırmacılar tarafından incelenmeye başlayan Türkiye Türkçesi ağızları, bünyesinde taşıdığı önemli kültür öğeleri hasebiyle Türkçenin gelişiminin seyri açısından büyük öneme sahiptir. Ağızların derlenmesi ve kayıt altına alınması ile dil incelemeleri daha rahat yapılabilir.

Çalışmamız kapsamında Antalya ilinin doğusunda yer alan Serik ilçesinin merkezi ve tüm mahallelerinden toplamda 60'tan fazla kaynak kişiden kayıt alınmıştır. Bu çalışmada deşifre edilen metinlerdeki ünsüzler ve bu ünsüzlerin özellikleri metinlerden alınan örneklerin de yardımıyla tek tek açıklanacaktır. Devamında bu ünsüzlerin diğer seslerle girdiği etkileşim sonucu meydana gelen birtakım ses olayları açıklanarak örnekleriyle verilecektir. Maddeler halinde verilen sonuç bölümünde ise çalışmanın sonuçları araştırmacıların istifadesine sunulacaktır.

Çalışmanın temel amacı yöre ağızındaki ünsüzleri tespit etmek ve bu ünsüzlerde meydana gelen birtakım ses olaylarını açıklamaktır. Bunun neticesinde Serik ağızının Türkiye Türkçesi ağızları içindeki yerinin belirlenmesine katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Serik Ağızı, diyalektoloji, ünsüzler.

* Bu makale yazar tarafından Doç. Dr. Mehmet Dursun ERDEM danışmanlığında hazırlanan “Serik (Antalya) Ağızı” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ramazanboluk@munzur.edu.tr

CONSONANTS IN SERİK DIALECT

Abstract

The dialects, which are the smallest variants of a language, are an important element in illuminating some unclear points of the language. After 1940 by local researchers began to examine Turkey Turkish dialects, the course of important cultural elements that move because of the Turkish development house has great importance in pain. Compilation and recording of dialects and language examinations can be made more easily.

Before the study, more than 60 people from central and all neighborhoods of Serik district in the east of Antalya province were registered. In this study, consonants in the texts and the features of these consonants will be explained one by one and examples will be given. In the following, some of the vowel sounds will be explained with examples by explaining the sound events. The results of the study will be presented to the benefit of the researchers.

The main purpose of the study is to identify consonants at the dialect of the region and to explain some of the sound events occurring in these consonants. As a result of Serik dialect is to contribute to the determination of position in Turkey Turkish dialects.

Keywords: *Dialect of Serik, dialectology, consonants.*

1. GİRİŞ

Antalya il merkezinin yaklaşık 40 km doğusunda yer alan Serik ilçesinin yüzölçümü 1.353 km²'dir. Doğuda Manavgat, batıda Aksu ilçeleri, kuzeyde Burdur ve Isparta illeri ile çevrilidir. Denizden 26 m yükseklikte olan ilçenin 22 km'lik bir kıyı şeridi bulunmaktadır (Mecek, 2014: 1; Akt., Bulut, 2017: 128). Serik ilçesi kısmen dalgalı ve ovalık bir arazi üzerine kurulmuştur (DBA, 2010: 456).

1817 yıllarında yerleşim bölgelerinin çok aralıklı olması nedeni ile önceleri "Seyrek" diye anılan ilçe 1890 yıllarına doğru "Serik" olarak adlandırılmıştır. 1900 yılında bugünkü ilçe merkezinde "Kökez" adı altında bucak merkezi kurulmuştur. 1926 yılında da ilçe statüsüne sahip olmuştur. Batı Trakya Türkleri

Balkan Savaşı sırasında, Girit Türkleri de Girit Savaşı sırasında muhacir olarak Serik'e yerleşmişlerdir (DBA, 2010: 456; Güçlü, 2000: 2). Bölgede "mâcır" olarak adlandırılan Batı Trakya ve Girit Türkleri ağız özellikleri bakımından ilçenin ağız yapısını etkilemiştir. Günümüzde Serik; İlçe Belediyesi ve 66 Mahalleden oluşan 120.790 nüfusa sahip, Antalya'nın 6. büyük ilçesi konumundadır.¹

2. AĞIZLAR VE SERİK AĞZI

Ağız terimi Demir tarafından "aynı kökenden geldiği üst sistem durumundaki bir standart dile bağlı, doğal olarak ortaya çıkmış; aile ve dost çevresinde, iş yerlerinde; okur-yazarlığı az, bulunduğu bölgeden uzun süre ayrı kalmamış insanlarca sözlü iletişimde dilin başka türleriyle karşı karşıya gelme oranına göre değişen biçimde kullanılan, resmî ortamlarda kullanılmasından kaçınılan, yazılı bir gelenek oluşturamamış, iletişim alanı sınırlı, bağlı olduğu üst sistemden dilin her alanında karşılıklı anlaşmanın korunacağı oranda ayrılabilen, prestiji standart dile göre daha az yerel konuşma biçimleri" (Demir, 2002: 114) olarak tanımlanmaktadır. Ağızlar üzerine yapılan araştırmalar, dil çalışmalarının önemli bir basamağını oluşturur. Bu araştırmalar, bir dilin geçirdiği aşamaları örneklendirmekle birlikte araştırmacılara dili tanıma ve öğrenme imkânı sunar (Karpuz ve Uysal, 2010: 2).

Telli'ye göre ağızlar; fonetik, morfoloji, semantik bakımından ölçünlü dile kaynaklık etmesi, dilimize giren yeni kelimelere karşılık bulunması ve eklerin tarihsel gelişimini açıklaması bakımından büyük öneme sahiptir. Bu açıdan ağız, dil ile ilgili araştırma yapanların başvurduğu önemli bir alandır (Telli, 2017: 135).

Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan ilk derleme çalışmaları Maksimov'un 1867 yılında Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızları üzerine yazdığı "Oput

¹ <http://www.serik.gov.tr/idari-durumu> (Erişim tarihi: 18.10.2018)

Izsledovanija Tjurskich Dialektov v Chudavendgare i Karamanii (St. –Petersburg, 1967)” adlı eserle başlamıştır (Bulut, 2017: 130).

Ağız araştırmalarında bu eserden 1940 yılına kadarki dönem yabancı araştırmacılar dönemi olarak adlandırılır. 1940’tan sonra yerli araştırmacılar derleme çalışmalarına başlamıştır. İlk yerli çalışmalar ise Ahmet Caferoğlu ile başlar. 1940’lı yılların başında Caferoğlu, Anadolu’nun birçok vilayetini gezerek derleme çalışmaları yapmıştır (Akar, 2006: 42-43). Daha sonraki dönemlerde ise Ömer Asım Aksoy, Zeynep Korkmaz, Tuncer Gülensoy, Ahmet Buran, Leyla Karahan, Ahmet Bican Ercilasun, Necati Demir, Ahmet Günşen, Gürer Gülsevin, Mehmet Dursun Erdem gibi isimler önemli eserler vermişler ve bu alanda çalışmalar yapacak bilim insanları yetiştirmişlerdir².

Serik Ağızı, Karahan’a göre Batı Grubu Ağızları içinde yer alan Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları ile I. Gruptaki (Karahan, 1996: 150) Antalya’nın alt grubunda yer almaktadır. Serik ağızı üzerine birçok çalışma yapılmıştır.³

Bu çalışmada Serik ilçesinden derlenen metinlerdeki ünsüzler üzerinde durulacaktır. Ünsüzler incelenirken ölçünlü dildeki ünsüzlerden farklılık gösteren ve Serik ağızında görülen ünsüzler tanıtılacak, bu ünsüzlerin özellikleri örnekler gösterilerek belirtilecektir. Daha sonra ünsüzlerde meydana gelen ses olayları

² Türkiye Türkçesi Ağızları üzerine çalışma yapılan ve yapılmayan yerleşim yerleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Gülensoy ve Alkaya, 2011; Güler, 2012 ve Bulut, 2013.

³ Bu çalışmalar şunlardır: Mehmet Balcı “Antalya Yöresi Ağızları (Serik-Manavgat-Akseki)” Ankara Üniversitesi Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi 1966 yılı mezuniyet tezi; Süleyman Sünbül “Tanıklarıyla Antalya/Serik Ağızı Sözlük Çalışması” Atatürk Üniversitesi 1997 yılı mezuniyet tezi; Ramazan Bölük (2012) Serik Ağızı, Serik Kaymakamlığı Kültür Yayını; Mehmet Dursun Erdem ve Ramazan Bölük (2012) “Antalya ve Yöresi Ağızları” Gazi Kitabevi, Ankara; Serdar Bulut (2017) “Serik (Antalya) Yörükleri Ağızından “Derleme Sözlüğü”ne Katkılar”, Route Educational and Social Science Journal, Volume 4(5), August 2017, s. 127-141.

örnekleriyle açıklanacaktır. Bu ses olayları ortaya çıkışları bakımından *karakteristik olanlar* ve *karakteristik olmayanlar* şeklinde iki kısma ayrılacaktır. Çalışmanın sonunda da incelemeden çıkan sonuçlar maddeler halinde verilecektir.

3. ÜNSÜZLER

3.1. Ünsüz Çeşitleri

Serik ağzında ölçünlü Türkçedeki 21 ünsüzden farklı olarak bu ünsüzlerin boğumlanma çevresinde şekillenmiş bazı ünsüzler tespit edilmiştir. Bunlar: [b], [Ç], [F], /ğ/, /g/, /h/, /k/, [K], [K̄], [l], [ñ], [P], [S], [Ş], [T], [v] ünsüzleridir. Bu ünsüzlerden bazıları sistemli olarak kullanılırken bazıları da vurgu, tonlama veya şahsi kullanımlara bağlı olarak az ve sistemsiz bir şekilde kullanılır.

[b]: /b/-/v/ arasında boğumlanan sızmalı bir çift dudak ünsüzüdür.

bubām, bārdır, barıdı.

[Ç]: Katı, patlamalı, tonlu diş eti ünsüzü /c/ ile yine katı, patlamalı, tonsuz diş eti ünsüzü /ç/ arasında boğumlanan, bir bakıma /c/ ile başlayıp /ç/ ile tamamlanan müşterek boğumlanmalı bir ünsüzdür (Sağır, 1997: 393-394). Bu ses yöre ağzında şahsi kullanımlar neticesinde ortaya çıkmaktadır.

toğuÇuñ, nólÇák, Çeryán, Çêhiz, hazırÇaÇıg, aÇık, çiçekÇilik, gêtÇek, penÇeresini, pişÇenë, nöbetÇi, aÇışırđı, emeÇikleriyle.

[F]: /v/ ile /f/ arasında boğumlanan ve daha çok /f/'ye yönelik bir sestir (Sağır, 1999: 995).

têleFonda, ğaFamı, uFacık, İaFını.

/ğ/: Bu ses incelenen yöre ağzında sistemli olarak görülen art damak ünsüzlerinden biridir. Çoğu zaman art damak /k/ ünsüzünün, bazen de ön damak /k/ ünsüzünün /ğ/ ünsüzüne dönüşmesiyle oluşur.

ğız, baKğal, yōğu, fağat, yúfgă, dáyáñğı, ğıby, hağğatan, vağıT, ğızgım.

/g/: Ön ünlülerle kullanıldığında boğumlanma noktasını biraz geriye çekerek yarı art ünlülerin oluşmasını sağlayan bir orta damak ünsüzüdür (Erdem ve Bölük, 2012: 98).

düKğanı, çúñgú, gúyúyú, gıyáris, şúğúr.

/h/: Yöre ağzında yoğun olarak karşımıza çıkan bir art damak ünsüzüdür. Art damak ünsüzü /k/'ların incelenen yöre ağzının bazı bölgelerinde sistemli olarak /h/ ünsüzüne dönüştüğü görülür.

sıhıldımdan, ğırıhçı, dahardığ, vaht, pahtırdâ.

/k/: Serik ağzında çok kullanılan art damak ünsüzlerindedir. Kelime başındaki /k/'ler genellikle daha arkadan boğumlanan bir /k/-/g/ veya [K] sesine dönüşürler. İç ve son sesteki /k/'lar ise /h/ olur (Gülensoy ve Buran, 1992: 18). Bu ünsüz boğumlanma noktasını daha geriye çekmesinden dolayı yarı art ünlülerin oluşmasına zemin hazırlar.

dağğâ, işlenik, kım, dókúlür, kúçúk, ókúz, kóy, ótekí.

[K]: Tonsuz, patlayıcı ön damak ünsüzü /k/ ile tonlu, patlayıcı ön damak ünsüzü /g/ arasında bir ünsüzdür (Gülseren, 2000: 73). Yöre ağzında çok fazla tespit edilemeyen bu ses, /k/ ünsüzüne göre patlaklığını hafifçe yitirmiş yarı ötümlü bir ara sestir (Tosun, 2016: 75).

asKere, düKğanı, şişiriydiK, haKiki.

[K̄]: Yöre ağzında kullanılan art damak /k̄/'sı ile art damak /ğ/'sı arasında katı bir ünsüzdür. Genellikle art damak /ğ/'sından önce görülür (Erdem ve Bölük, 2011: 418).

Kağdı, kēşKaĥ, tanīcaK̄, baK̄gaĥda, daK̄ga, haK̄ġı, *çanaK̄gale*.

[l̄]: Art sıradan ünlülerle birlikte sistemli olarak karşımıza çıkan bu ses bir art avurt ünsüzüdür. Gevşek boğumlanmalı ve akıcı bir sestir (Aydın, 2002: 45).

alıllar, tarĥada, mūtārĥık, oĥurdu, baK̄gaĥda.

[ñ]: Bu ses Türk dilinin bilinen en eski dönemlerinden beri dikkati çeken seslerinden biridir. Hemen hemen bütün Eski, Orta ve Yeni Türkçe dönemlerinin yazı dili durumundaki lehçe ve şivelerinden kalma metinlerdeki imlâları dolayısıyla, Türkoloji dünyasındaki çevriyazılarında “ng”, “ŋ” veya “ñ” gibi şekillerde tespit edilen bir sestir (Ersoylu, 2000: 97). [ñ] ünsüzünün boğumlanması, dil sırtının yumuşak damakta kapanması ile oluşur (Sağır, 1997: 402). Fiil çekimlerinin ikinci şahıslarında ve ilgi hâli ekinde sistemli olarak tespit edilmiştir.

cāmisiniñ, hañġı, vēriyõñ mu, görseñ, biñ, ġataĥĥardñ, omuzĥarınıñ, nāpıcañ.

[P]: Patlamalı, yarı ötümlü /p/-/b/ arası bir çift dudak ünsüzüdür.

vuruP, haP, baĥıdiP, heP_ipek.

[S]: Boğumlanma noktası /z/ ile /s/ arasında yer alan sızıcı bir ünsüzdür. İncelenen Serik ağzında çok fazla örneği tespit edilmesine rağmen ara ses olduğundan dolayı sistemli bir görünüm arz etmez.

herkeS, göndermeyēcēS, buraSi, Sırf, Sor, oynārSiñ, Samānında, ambarımıSa.

[ʃ]: Yarı ötümlü, sızmalı bir diş eti ünsüzüdür.

üşeñgeŞ, işi, hiŞ.

[T]: /t/ ile /d/ arasında bir ses değerine sahiptir (Bozkurt, 1977: 211). Serik ağzında çok fazla rastlanılmaz.

Tene, Turum, Tañivemiş, ğaynaTdı, Tabi, haT.

[v̥]: Katı, ötümlü, sızıcı bir çift dudak [v̥]'sidir (Erdem ve Bölük, 2011: 418). Bu ünsüz yöre ağzında yuvarlak ünlülerle birlikte kullanılmıştır.

döversñ, düven, oļuvuduñ, çuvala, eğivmediler, ovarın.

Tablo 1: Serik Ağzında Ünsüzler Tablosu

Ünsüzler		Katı Ünsüzler						Ünlü Ünsüzler	
		Patlamalı			Sızmalı			Patlamalı	Sızmalı
		Ötümlü	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Ötümlü	Yarı Ötümlü	Ötümsüz	Ötümlü	
Dudak	Çift Dudak	b	p		<u>b</u>			m	v̥
	Diş-Dudak				v	f	f		
Diş	Asıl Diş	d	T	t	z	S	s	n	r
	Dişeti	c	Ç	ç	j	Ş	ş		l
Damak	Ön	g	K	k					y

	Damak								
	Orta Damak	ğ						ñ	
	Art Damak	ğ	Ƙ	ƙ			ɸ	ñ	ɺ
Gırtlak							h		

4. ÜNLÜ-ÜNSÜZ UYUMUNUN BOZULMASI

Türkçede bazı ünsüzler ön ve art damak olmak üzere iki çeşittir. Ön damak ünsüzlerinin ön ünlülerle, art damak ünsüzlerinin de art ünlülerle kullanılmasına ünsüz uyumu denir (Ercilasun, 1983: 104).

Serik ağzında bu uyumun /k/, /g/ (>/ƙ/, /ğ/, /g/), [ñ] ünsüzlerinin ses çevresinde kısmen bozulduğu görülür (Aydın, 2002: 27). Serik ağzında /ƙ/ art damak ünsüzü ile /g/ orta damak ünsüzü /e/, /i/, /ö/ ve /ü/ ünlüleriyle hece oluşturduğunda bu ünlülerin boğumlanma noktasını geriye çekerek artılıştırır (Korkmaz, 1994: 73).

górmeyis, *ƙókezd*ir, *kéşgáƙ*, *düşúƙ*, *tónğüşde*, *ókúze*, *gúleş*, *maƙíne*, *şargígáráaça*, *bubamgíliñ*.

5. ÜNSÜZ DEĞİŞİMLERİ

5.1. Ünsüzlerde Ötümlüleşme⁴

Bölge ağzında görülen ötümlüleşme olayı meydana gelme yerine göre kelimelerin başında, içinde ve sonunda olmak üzere üç gruba ayrılır.

⁴ Ötümlüleşmenin Çağdaş Türk Yazı Dillerindeki örnekleri için bk. Karaca, 2016.

Kelime Başında Ötümlüleşme

Bu ötümlüleşme türü Serik ağzında sistemli bir görünüm arz eder. Bunun yanında bu ötümlüleşme, Güney-Batı Türkçesinin ayırıcı bir ses özelliğidir (Günay, 1978: 84).

Karakteristik olan değişimler

/t/->/d/- değişimi⁵: Bu değişim yöre ağzında sistemli olarak görülmektedir. Eski Türkçede kelime başında /d/ ünsüzüne rastlanmaz. /t/->/d/- değişimi Batı Türkçesi devresinin başında görülen bir ötümlüleşme eğiliminin sonucudur (Caferoğlu, 1964: 21; Hasan, 2014: 45). Bu değişim Türkçe kelimelerle birlikte alıntı kelimelerde de görülmektedir.

duz, daraK, dağgısınĭ, dēpe, duTdu, daKdıĭlar, datĭĭ, dıraKdōrcüg, daş.

/p/->/b/- değişimi: Eski Türkçede kelime başında /p/ ünsüzü bulunmaz (Aydın, 2002: 28). Yöre ağzında Eski Türkçede görülen kelime başı /b/-'ler korundukları için standart Türkçeye göre ötümlüleşmiş gibi görünmektedirler.

bişiri, bēkmezi, bek, barmâKlarına.

/k/->/g/- değişimi: Eski Türkçedeki /k/-'nin Güney-Batı lehçelerindeki tarihî seyri içerisinde Batı Türkçesinde de tonlulaşıp /g/-'ye dönüşmesi bir kural niteliği kazanmıştır (Korkmaz, 1994: 79; Timurtaş, 1977: 49). Ölçünlü dilde /k/-'li biçimlerinin kullanıldığı birçok kelimenin Serik ağzında /g/-'ye dönüştüğü tespit edilmiştir.

gişi, gōñ, gölle, gendi, gendicĭ, gim, gendim.

⁵ Eski Türkiye Türkçesi döneminde kelime başı /t/-/d/ meselesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Akca, 2017.

/k/->/g/- değişimi: Bazı örneklerde /k/- ünsüzü orta damak /g/-'sına dönüşür.

gúoyde, gúççü, görpü.

/k/->/g/- değişimi: Bu ses olayı yöre ağzında hemen hemen yerleşmiş durumdadır. Hem Türkçe hem yabancı kelimelerin başındaki /k/ ünsüzü yerini sistemli bir şekilde /g/ ünsüzüne bırakır.

gız, gáranıg, gónşu, gurbannık, göyüñ, gonmuş, gaTdırdım, gabaqlar, gaç, gırmızısınla, gızgın.

/ç/->/c/- değişimi: Serik ağzında az rastlanan bir değişimdir.

cıPlağ, cizilirdi, ciñgen.

Bazı kelimeler de yöre ağzında aslına uygun olarak telaffuz edilmektedir: cèhiz.

/s/->/z/- değişimi: Daha çok alıntı kelimelerde karşımıza çıkan bu değişime bazı Türkçe kelimelerde de rastlanır.

zörä, zatılırdı, zèbze, zır, zóbáyı, zabāla, zinileriñ, zandaıyemiz, zeñ.

Karakteristik olmayan değişimler

/k/->/c/- değişimi: Metinlerde sadece bir örnekte tespit edilmiştir: cavır.

/k/->/g/- değişimi: Bu değişim aynı kelimedede birkaç yerde görülmektedir: gıbı.

Kelime İçinde Ötümlüleşme

Bu ötümlüleşme türü Serik ağzında sıkça görülen bir değişimdir. Batı Türkçesinde iki ünlü arasında hece başında ötümlüleşme yönündeki ünsüz değişimleri önemli bir yer tutar (Aydın, 2002: 29).

Karakteristik olan değişimler

-/ç/->-/c/- değişimi: Serik ağzında /ç/ ile biten kelimelere ünlüyle başlayan ek geldiği zaman /ç/'ler ötümlüleşerek /c/'ye dönüşür. Ayrıca bölge ağzında hece başındaki diğer /ç/'lerin de ötümlüleştigi görülür.

gencike, uca, bekcisîmiş, cırcıPılaç, bułamacı, harcıñ, ilácım, amacındáyız, açacı.

-/f/->-/v/- değişimi: Sızıcı ünsüz olan /f/'nin yine bir sızıcı ünsüz olan /v/ sesine dönüşmesi yöre ağzında yaygındır.

cavîr, sêver, têlevân, kıavasında, şevte, tüvek, hoturavı, ğavasına, sêverberlikden, şêvîk.

-/k/->-/ğ/- değişimi: Bölge ağzında kelime içindeki /k/'ların bazıları ötümlüleşerek /ğ/'ya dönüşür. Fakat bu durumun sızıcılığa kadar yaygın olmadığı söylenebilir (bk. Gemalmaz, 1978: 173; Ercilasun, 1983: 109; Günay, 1978: 86).

yásdığlarıñ, soğağdâ, dağğısınî, baKğal, bağalım, fağat, kâğdı, yúfgâ, hağğatan, ğızğın.

-/k/->-/ğ/- değişimi: Bu ses değişimi -/k/->-/ğ/- değişimine göre nadir görülmektedir. Ünlü uyumlarının ünsüzleri etkilemesi sonucu oluşur.

yöğu, dáyañğı, baqmışğı, hağğatan, kêsğak, vağıT.

-/k/->-/g/- değişimi: Serik ağzında kelime içindeki /k/'ler ünlülerin ve diğer ötümlü ünsüzlerin etkisiyle ötümlüleşerek yerini /g/'ye bırakır.

esgiden, kêsgek, asgere, keşge, belîgi, gelirge, *türgiyede*, gederîge.

-/k/->-/g/- değişimi: Bazı örneklerde /k/ ünsüzü orta damak /g/'sına dönüşür. Buna ötümlü ünlülerin sebep olduğu düşünülebilir.

düKgáanı, bilağíz, çúñgú, buradağí, şúgúr, kèşgáq.

-/t/->-/d/- değişimi: Batı Türkçesinde oldukça yaygın olan (Aydın, 2002: 29) bu değişim Serik ağzında hem Türkçe hem alıntı kelimelerde sistemli olarak karşımıza çıkmaktadır.

ğaynadır, yásdıq, dosdũñ, usdáydı, *yúnanisdamñ*, kèsdene, dıraqdórcüg, baTdēne.

-/p/->-/b/- değişimi: Az sayıdaki örnekte kelime içindeki -/p/-'lerin ötümlüleşerek -/b/-'ye dönüştüğü görülmektedir.

tesbiye, cèbiñde, çılbak.

Karakteristik olmayan değişimler

Bölge ağzında fazla yaygın olmayan ve daha çok şahsi kullanımlar sonucu birkaç örnekle sınırlı kalan değişimler de tespit edilmiştir.

-/f/->-[f]- değişimi: mutlā.

-/h/->-/v/- değişimi: mevşürümüş (v<f<h)

-/h/->-/y/- değişimi: sáybiniñ, sayı, sabaylā, sabáy_érkenden, éydiyācı, sáyile, cāyil, *alýsañ*.

-/k/->-/v/-, [v] değişimi: kèşgevi (v<f<k), güvë_ādar.

-/k/->-/y/- değişimi: Bazı örneklerde doğrudan -/k/->-/y/- değişimi görülürken bazı örneklerde ise -/k/->-/g/->-/y/- değişimi olur.

ayşāmā, tōpūyundan, barāyī.

-/k/->-/y/- değişimi: Bazı örneklerde doğrudan -/k/->-/y/- değişimi görülürken bazı örneklerde ise -/k/->-/g/->-/y/- değişimi olur.

kütüyünden, köpüyünden, biriyir.

-/ş/->-/j/- değişimi: ijde.

-/s/->-/z/- değişimi: herkeze, bilir mizñ.

Kelime Sonunda Ötümlüleşme

Çoğunlukla ulama hadisesinin oluştuğu yerlerde ortaya çıkan bu ses olayının nedeni ulama neticesinde hece başına geçmiş olan ötümsüz sesin hemen yanına gelen ötümlü ünlüye benzeyerek ötümlüleşmesidir.

Karakteristik olan değişimler

-/p/>-/b/ değişimi: ayıb, yeyib_işmek, çorab, getirib_üş, yib_atıvir, ğırib_öldüm, ütüb_ütüP, oľub_oľub.

-/k/>-/ğ/ değişimi: ğorardığ, yoğ, okumazdığ_okumas, yapardığ_eveli, ğarannığ, yoğ_elimde, yayığ, dúyardıę, çocuğ, buçuğ, ğabáę.

-/k/>-/g/ değişimi: çiçeğ_ekiyeris, ölçdürdüğ_oráyı, yôrüdüę, güççüğ, ğördüğ, çiççilig, indiriydig_onu.

-/k/>-/g/ değişimi: görceğ_orada, étدیę_āldık, kútúę_év, gèderدیę_ışde, göę_aşılâ, buçuğ_oñ, dókerدیę_onu.

-/t/>-/d/ değişimi: ğaracöd_édērdik, dāmad_adáyı, dörd, éved_éveT, taķsid, nōhud.

Karakteristik olmayan değişimler

Bu değişimler kişisel kullanım sonucu ortaya çıkan ve fazla örneği olmayan değişimlerdir.

-/h/>-/y/ değişimi: sabáy_êrkenden.

-/k/>-/g/ değişimi: *sādig*.

-/k/>-[ñ] değişimi: gireceñ_oşañ.

-/s/>-/z/ değişimi: tomaTíz, bilagíz, māsız.

5.2. Ötümsüzleşme

Serik ağzında ötümsüzleşme olayı ötümlüleşmeye göre daha azdır. Bunun sebebi Batı Türkçesindeki ötümlüleşme eğilimidir (Aydın, 2002: 29). Bununla birlikte yöre ağzında tespit edilen bazı örneklerde bir ötümsüzleşme temayülü görülürken bazı örneklerin de Eski Türkçedeki ötümsüz asli şeklini koruduğu görülmektedir (Korkmaz, 1994b, 59).

Kelime Başında Ötümsüzleşme

Karakteristik olan değişimler

Yöre ağzında asli şekillerin korunmasıyla birlikte bazen bu değişimler kimi alıntı kelimelerde kendini göstermektedir.

/d/->/t/- değişimi: Bu değişim daha çok yabancı kökenli kelimelerde görülmektedir. Bunun yanında Türkçe kelimelerde bir değişimden öte asli şekillerin devamı olarak karşımıza çıkar.

tomaTíz, tāne, toqtura, tikdirecek, tikene, tōşşē, taha, tamārırım.

/b/->/p/- değişimi: Bölge ağzında az görülen bir değişimdir.

páyám, paqlava, paırdā, üç pēş.

/g/->/k/- değişimi: Ölçünlü dile göre bir değişim sayılabilecek bu ses olayı, aslında asli şekillerin devamı niteliğini taşır.

kéydirdilerdin, kéyerdik, künde, kīdim, küşlü, kōtür.

Karakteristik olmayan değişimler

Bu değişimler ise Serik ağzında konuşmacının o anki durumuna bağlı olarak ve bazı ses olayları ile ortaya çıkar ve sistemli değildir.

/ę/->/k/-, /k/- değişimi: kēri, siķörtāda.

/n/->/h/- değişimi: hur.

/v/->/f/- değişimi: furmuşlar, furmuş.

/v/->/h/- değişimi: hurāllardī, huręu.

/z/->/s/- değişimi: sār, sātān, sāmānār, sorluęlarıñ.

/y/->/ç/- değişimi: üç Çüz, dört çüz.

/y/->/h/- değişimi: Çehiz.

/y/->/ş/- değişimi: bēş şüz.

/y/->[T]- değişimi: Tāparıs.

Kelime İçinde Ötümsüzleşme

Karakteristik olan değişimler

Türkçe kelimelerde kelime içindeki ötümsüzleşme fazla olmamasına rağmen yabancı dillerden alınan kelimelerde sistemli bir görünüm arz eder.

-/b/->-/p/-,-[P]- değişimi: *aPdurāmannâr, aPdalllar, apdıramannâra, tēpriik, faPrikesi, aPdes, tēPdil, hapısa.*

-/c/->-/ç/- değişimi: *gêtçēmizde, çöçüm, demirçiler, yapçak, ėlençē, hatçâda, vüçütundā, ėlençeler, çocuklar, pēnçereden, ġarınça, yapçaksañ.*

-/d/->-/t/- değişimi: *vüÇütünü, dētī, ėvletim, ātamcāzdañ, ĩcāt_oldu, hinti.*

-/v/->-/f/- değişimi: *teşfīni, serFisçilī, pēliFanıdı, pēlifan, ġáyfa, ġáyfałtī, gösteriFirēn, tuFāletimiziñ.*

-/z/->-/s/- değişimi: *düşünmesseñ, olmassa, ġarışamassıñ, ėtmesse, yalıñıssıñ, aralāşamassıñ, ókúsleri, narfisçıymış.*

Karakteristik olmayan değişimler

Serik ağzında sistemli olmayan ancak şahsi kullanımlara bağlı olarak bir iki örnekte tespit edilebilen ötümsüzleşmeler de tespit edilmiştir.

-/j/->-/ç/- değişimi: *bāraçdan.*

-/l/->-[T]- değişimi: *sesTenen, kırtTamâ, sēsTenmes.*

-/r/->-/t/- değişimi: *sēteterile.*

-/y/->-/ş/- değişimi: *ēşşa.*

Kelime Sonunda Ötümsüzleşme

Türkiye Türkçesinde kelime sonundaki ötümsüzleşmeler kurallıdır (Aydın, 2002: 30). Serik ağzında da ötümsüzleşme yazı dili ile paralel bir görünüm arz eder. Ancak yazı dilinden farklı olarak şahsi kullanımlar sonucu oluşan ötümsüzleşme örnekleri de tespit edilmiştir.

-/j/>-/ş/ değişimi: baraş.

-/r/>-/k/ değişimi: gadağ.

-/z/>-/ş/ değişimi: évimiş.

5.3. Sızıcılışma

Kelime Başında Sızıcılışma

Kelime başı sızıcılışma olayı Serik ağzında çok fazla görülmez.

/ç/->/ş/- değişimi: şocukları, şüñkú, şam.

/d/->/l/- değişimi: lémir.

/k/->/h/- değişimi: hâşTa, haç.

Kelime İçinde Sızıcılışma

Karakteristik olan değişimler

-/ç/->-/ş/- değişimi: Kendisinden sonra sızıcı ya da patlayıcı bir ünsüz gelmesi durumunda -/ç/- ünsüzü -/ş/-'ye dönüşür.

hâşTa, bişdik, aşdım, öleşdü, itiyâştı, araşlarlâ, genşlik, göşTüünü, işmiş, inanşlar.

-/g/->-/y/- değişimi: Çoğunlukla “gibi” edatının ekleşmesi sırasında ortaya çıkan bu değişime bazı şahsi kullanımlarda da rastlanmaktadır.

dèyil, şalıbaybí, dèynek, døyünüle, aldıyíbí, helkèybi, sèyirttik, èyer.

-/k/->-/ğ/- değişimi: Doğu ve Orta Anadolu ağızlarında kurallı bir biçimde görülen⁶ bu değişimin Serik ağzında da yaygın olduğu tespit edilmiştir.

dağar, yáhın, sıhıldımdan, ağıllı, bağān, bağıyúllar, toğalı, çıhıyòğlar, batahlıkımış, ğırırçı, yáhāmadım, oğutduğlarında, ğırırhı, dağardığ, mağatın, ağıdenis, pağırdā.

-/k/-, -/k/->-/y/- değişimi: Kelime sonunda bulunan /k/’ler ek alırken önce /g/’ye sonra da /y/’ye dönüşür. Şahsi kullanım sonucu oluşan örnekler de mevcuttur.

ayşāmā, kütüyüñden, köpüyüñden, töpüyundan, barāyı, biriyiğ.

Karakteristik olmayan değişimler

Kelime içinde sızıcılışma örneği olarak bazı değişimler birçok örnekte tespit edilmesine rağmen sistemsiz bir görünüm arz eder.

-/b/->-/v/- değişimi: bűvamğıl, buvam, tavlası.

-/c/->-/j/- değişimi: mejmur, mejbur.

-/c/->-/ş/- değişimi: iştiħatıyle.

-/c/->-/z/- değişimi: mezmur.

-/ç/->-/s/- değişimi: etiyássā, bi üsdán.

⁶ Doğu ve Orta Anadolu ağızlarındaki örnekler için bk. Caferoğlu, 1964: 11; Gemalmaz, 1978: 180; Ercilasun, 1983: 111; Korkmaz, 1994: 86-90.

-/d/->/l/- değişimi: ğaġastirö.

-/d/->/y/- değişimi: páyám.

-/g/->/v/- değişimi: sévirdemez, sévirdemen.

-/ğ/->/y/- değişimi: búydáylâ, kiyátdan, vardıyñ, báyġuru.

-/ğ/->/y/- değişimi: sóvân, yívârdıġ, savârdıġ, *érdóvan*, civaráyí.

-/k/-, -/k/->/f/- değişimi: narfısçıymış, kêşkef.

-/k/->/v/- değişimi: kêşgevi.

-/k/->/h/- değişimi: pêşháş.

-/k/->/h/- değişimi: fahırılıktan, yáşındâĥa, vaĥıt.

-/k/->/ş/- değişimi: érkeşleri.

-/k/->/v/- değişimi: güvê_âdar.

-/t/->/l/- değişimi: ğatlıyen.

-/t/->/s/- değişimi: sınaş, ğéssin, aslı_üslü.

Kelime Sonunda Sızıcılaşma

Kelime sonu sızıcılaşma örnekleri kelime içi sızıcılaşma örneklerine ğöre daha azdır.

Karakteristik olan değişimler

-/ç/>/s/ değişimi: Gerileyici ünsüz benzeşmesi yoluyla oluşur.

kas sever, kas sène, üs sèFerçe⁷, his sabınla, his.

-/ç/>-/ş/, -[S] değişimi: üş, hêş, biş, oruş, babış, şalıbayı, ilaş, üşeñgeŞ_ışı, hiŞ.

-/k/>-/ğ/ değişimi: bağ, nê_ápacağ, duzağ, yoğ, çarığ, nolucağ.

Karakteristik olmayan değişimler

-/k/>-/h/ değişimi: kêsğáh.

5.4. Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

Yöre ağzında sürekli ünsüzler arasındaki değişimler çok yaygındır. Değişimler genellikle kelime içinde görülür.

Kelime Başında Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

Karakteristik olan değişimler

/f/->/h/- değişimi: hisdan, hasillê, hilen, huruncúydu, hoturaFını, hurun, *hatmá*, hakirlere.

/r/->[l]-, /l/- değişimi: laporları, leşberlikde, lapör, lobuda.

/s/->/z/- değişimi: Daha çok alıntı kelimelerde karşımıza çıkan bu değişime Türkçe bazı kelimelerde de görülür.

zōrā, zatııırdı, zēbze, zır, zōbáyı, zabāla, zinileriñ, zandaıyemiz, zeñ.

/ş/->/h/- değişimi: hindi, horáyá, hōrda, hōle, hu, hurò.

⁷ bk. Caferoğlu, 1989: 2, üs<üç.

/v/->/m/- değişimi: İlerleyici benzeşme yoluyla ortaya çıkan bu değişim yöre ağzında yaygındır.

cam mar, durum mar, amcam marıdı, bubam mermēcēn, ğızım mar, önem mermemiş.

Karakteristik olmayan değişimler

/l/->/n/- değişimi: on nira, nēzzetlī.

/m/->/v/- değişimi: vėyvá.

/n/->/h/- değişimi: hur.

/n/->[l]-, /l/- değişimi: ļaylōnnar, löbet.

/n/->/m/- değişimi: mērdiman.

/v/->/f/- değişimi: furmuşlar, furmuş.

/v/->/h/- değişimi: hurá||ardī, hurġu.

/y/->/l/- değişimi: lōmiyē.

/y/->/ş/- değişimi: bēş şüz, eşşa.

/y/->/z/- değişimi: doġuz zūz, doġuz zúz.

/z/->/s/- değişimi: sār, sātán, sāmanner, sorluklarıñ.

Kelime İçinde Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

Karakteristik olan değişimler

-/f/->-/v/- değişimi: cavır, séver, téleván, kavasında, séverberlikden, *şévík*, *şevte*, tüvek, hoturavı.

-/h/->-/f/-, -/F/- değişimi: vèyáfüt, taFın, cumfuriyet, nófut.

-/h/->-/y/- değişimi: Bu olay ilk bakışta değişim gibi görünse de bazı örneklerde /h/ ünsüzünün düşmesi ve yarı ünlü olan /y/ ünsüzünün iki ünlünün arasında girmesiyle ortaya çıkar.

sáybiniñ, sayı, sabaylá, èytiyáacı, sáyile, cāyil, *alıysañ*.

-/l/->-/n/- değişimi: Yöre ağzında sıkça rastlanan bu değişim “ile” edatı ve “-lar/-ler” çokluk ekinin ekleşmesi esnasında ortaya çıkar. Bu değişimin oluşmasında benzeşmelerin de etkisi görülmektedir.

ötekiner, háyvannar, yáranıg, zamannar, gáđınnara, onúna, dönнар, annaşdılar, òretmennik, insánnarsıñız, *osmanni*, şennik, ünneyıp, ékiniyór, babasınnán, arabasınnan, davulnan, yáunnan, güvennikde, arábáyna, hapına, césaratna, barmāná, gáşşinā, *cinnī_ōlu*, onnārna.

-/n/->-/m/- değişimi: Daha çok yabancı kökenli kelimelerde görülen bu olayda -/b/- ünsüzü kendinden önceki /n/ ünsüzünü kendisine benzeterek /m/ ünsüzüne dönüştürür (Erdem vd, 2015: 354). Yöre ağzında birleşik kelimelerde de görülmektedir.

çarşamba, pèrşamba, témbeldır, gáyimbábası, cèhemderñ, ombaşıyı, *ısTambılda*.

-/n/->-[ñ]- değişimi: Geniz ünsüzlerinden /n/, damak ünsüzleri olan /g/, /g/, /ğ/, /k/, /k/, [K], [K] ünsüzlerinden sonra geldiği zaman [ñ] olarak telaffuz edilir (Eker, 2017: 209). Şahsi kullanım sonucu oluşan değişimlerle birlikte asli şekillerin korunduğu örnekler de mevcuttur.

deñk, yeñgem, zēñgiñ gēlmiş, tañsiyondan, baña, eñşállah, hañğımıñ, iñzibat, dúñyá, çıñğılı mıñğılı, *deñizlmiñ*, *añğárada*.

-/r/->-/l/-, -[l]- değişimi: Serik ağzında sistemli bir /r/>/l/ değişimi tespit edilmektedir. Bu değişime, Türkiye Türkçesi ağızlarında sık rastlanır (Korkmaz, 1994: 90-91; Caferoğlu, 1964: 29).

gēzelek, sēFerbellikde, ilellere, ołałađdan, ğonałađ, gōçelek, bēlli, bilādár, ileşberiz, *ērzulúm*, hēlifden, *ērzulúmdan*, yörüyelek, yitelek. ğaçałađ.

-/r/->-/y/- değişimi: Yöre ağzında bu değişim çoğunlukla geniş zaman çekimi meydana gelir.

vēriyidin, çıkarıyın, varıyıs, bişiriydik, bişiriyin, götürüydüm, ğavıriytık, indiriydig_onu.

-/v/->-/f/-, -/F/- değişimi: teşfını, serFişçilī, ğáyfa, gösteriFirēn, pēliFanıdı, pēlifan, tuFāletimiziñ.

-/z/->-/s/- değişimi: Genellikle geniş zamanın olumsuzluk çekimlerinde benzeşmeye bağlı olarak ortaya çıkar. şahsi kullanım sonucu oluşan örnekler de vardır.

düşünmesseñ, olmassa, ğarıřamassıñ, ètmesse, yalıñıssıñ, arálášamassıñ, ókúsleri, narfisçiymiş.

Karakteristik olmayan değişimler

Bölge ağzında yaygın olmayan bazı değişimler de tespit edilmiştir.

-/f/->-/h/- değişimi: söhrada, nuhusda.

-/h/->-/v/- değişimi: mevşürümüş.

-/l/->-/r/- deęiřimi: rasūrálłah, ehlámdüriláh.

-/l/->-/s/- değişimi: *güssün*.

-/m/->-/n/- değişimi: hindi, şindi, barnağ.

-[ñ]->-/m/- değişimi: ğomřúyá, domuz.

-[ñ]->-/y/- değişimi: Kıpçak yerleşmesinin ağızlardaki kalıntısı olarak karşımıza çıkar (Karahan, 1996: 115).

göynek, áynařdıę.

-/n/->-/l/- deęiřimi: dölüm, *adłan*, ğalepe.

-/n/->-/v/- değişimi: tavsıyándan.

-/n/->-/y/- değişimi: onúyla.

-/r/->-/v/- değişimi: zévdeli.

-/r/->-/n/- değişimi: tüneme.

-/s/->-/z/- değişimi: herkeze, bilış mızıñ.

-/ř/->-/j/- değişimi: ijde.

-/ř/->-/s/- değişimi: dúymussuñdur, isde.

-/v/->-/m/- değişimi: pézemek.

-/v/->-/y/- deęiřimi: düyüg, biçıyceksiñ, dutüyedik, gełıyıdı.

Kelime Sonunda Sürekli Ünsüzler Arasındaki Değişimler

Karakteristik olan değişimler

-/n/>-/m/ değişimi: /n/ ünsüzü ile biten bir kelimededen sonra dudak ünsüzü /b/ ile başlayan bir kelime geldiği zaman ilk kelimenin sonundaki /n/ ünsüzü benzeşerek /m/ ünsüzüne dönüşür.

ëkim bişdik, om bēş, bem bōle, bem boy, âmam başğasını, sem beni, şeydem bişer, êveldem burdá, êskidem bōle, bem para, fem mēmuru, om millón.

-/n/>-[ñ] değişimi: Geniz ünsüzlerinden /n/, damak ünsüzleri olan /g/, /ğ/, /ğ/, /k/, /k/, [K], [K] ünsüzlerinden önce geldiği zaman [ñ] olarak telaffuz edilir (Eker, 2017: 209).

zēñgiñ gelmiş, dādañ geldīmizde, ğuñ gelirdin, yákañlardıñ ğıza, geliñ geldijinde, ekdikdeñ kēri, gèderdiñ gèzer, oñ kile, dèdemdeñ ğalma, oñ gün, oñ günü, dēyeñ kī.

-/z/>-/s/ değişimi: Bu ses olayı çoğunlukla birinci çokluk şahsın fiil ve iyelik çekimlerinde görülür. Bazı örneklerde de şahsi kullanım sonucu ortaya çıkar.

bilēmis ekiyēris, işimis, bōyüklerimis, deçelis, oқumas, huyumus, bēyás, yūs, hıdırélles, düünümüs, üdürüs, sèreris, gèdiyeris, biras, çēzimis.

Karakteristik olmayan değişimler

Bu değişimler şahsi kullanımlara bağlı olarak birkaç örnekte tespit edilmiştir.

-/h/>-/y/ değişimi: sabáy_êrkenden.

-/j/>-/ş/ değişimi: baraş.

-/l/>-/r/ değişimi: topar.

-/m/>-/n/ değişimi: *güssün*, alimiyón.

-/r/>-/n/ değişimi: ğadan.

-/r/>-/y/ değişimi: hey yère.

-/s/>-/z/ değişimi: tomaTíz, bilağíz, māsız.

-/ş/>-/s/ değişimi: bès sène, tōşşeceklerimis.

-/v/>-/f/, -[F] değişimi: èF, piláF, manaF.

-/v/>-/y/ değişimi: yúrūduq, yèrdiler.

-/z/>-/ş/ değişimi: évimiş.

-/z/>-/y/ değişimi: āycık.

-/y/>-/n/ değişimi: dünnāda.

-/y/>-/v̄/ değişimi: köv.

5.5. Süreklileşme

Yöre ağzında bazıları şahsi kullanım sonucu bazıları da ilerleyici ya da gerileyici benzeşmeler sonucunda oluşan süreklileşme örnekleri tespit edilmiştir. Bu süreklileşmeler aynı zamanda ötümlüleşme ve sızıcılaşma ile ilgili bölümlerde de yer almakla birlikte bir süreklileşme olduğu için ayrıca bu bölümde de yer almaktadır.

Karakteristik olan değişimler

/ç/ > /ş/ değişimi: üş, hâşTa, bişdik, hêş, aşdım, öleşdū, şocukları, itiyâştı, biş, araşlarlâ, genşlik, göşTüünü, işmiş, şam, inanşlar, şüñkú, oruş, babış, şalbayı, ilaş, şam, üşeñgeŞ_ışı, hiŞ.

/g/, /ğ/ > /y/ değişimi: búydáyla, dèyil, şalbaybí, kiyátdan, dèynek, yéne, vardıyñ, döyünüle, míydámda, báyguru, aldıybí, helkéybi, séyirttik, éyer.

/k/ > /h/ değişimi: daħar, yáħm, sıhıdımdan, baħ, aħıllı, baħān, ně_ápacaħ, baħıyúllar, toħalı, çıhıyóřlar, bataħlıkmış, ğırıhçı, yáħāmadım, duzaħ, oħuTduħlarında, ğırıhı, yoħ, daħardıĝ, çarıh, maħatıñ, aħdenis, paħırdā, noħucaħ.

Karakteristik olmayan değişimler

/b/ > /m/ değişimi: mi kez, bilmem men, minerdi, mèzmur, mismilla, men, meñ.

/c/ > /ş/ değişimi: iştiħatıyle.

/c/ > /j/ değişimi: mejmur, mejbur.

/c/ > /r/ değişimi: erzānē.

/c/ > /z/ değişimi: mèzmur.

/ç/ > /s/ deęişimi: ıas, ıas sēne, ētiyāssā, ūs sēFerce, bi ūsdān, his.

/d/ > /l/ değişimi: ğaħastıró, lēmir.

/d/ > /r/ değişimi: ğarāstıro.

/d/ > /y/ değişimi: páyām.

/g/, /ğ/ > /v/ değişimi: sōvān, sēvirdemez, yıvārdıĝ, savārdıĝ, *érdóvan*, civaráyı.

/g/ > [ñ] deęişimi: ēner, yuñuruyús, yúñurdūla, yōñurduñu, yoñurt.

/k/>/f/ değişimi: narfisçıymış, kēşkef.

/k/>/v/ değişimi: kēşgevi.

/k/>/h/ değişimi: hāşTa, pēşhāş, kēşgāh, haç.

/k/>/ğ/ değişimi: fahırılıktan, yáşındāha, vaıt.

/k/,/k/>/y/ değişimi: ayşāmā, kütüyüñden, köpüyüñden, tōpüyundan, barāyı, biriyiğ.

/k/>/ş/ değişimi: érkeşleri.

/k/>[ñ] değişimi: gireceñ_oşañ.

/k/>[v] değişimi: güvė_ādar.

/p/>/h/ değişimi: hoşeti, hotos, hóyrāza.

/t/>/l/ değişimi: ğatlíyen.

/t/>/s/ değişimi: sınas, gėssin, aslı_üslü.

5.6. Süreksizleşme

Bu ses olayına yöre ağzında tespit edilen sınırlı sayıda örneklerin dışında Türkiye Türkçesi ağzlarındaki genel eğilime uygun olarak (Aydın, 2002: 32) pek rastlanılmamıştır. Tespit edilen örnekler de bazen kişisel kullanım sonucu bazen de benzeşmeler sebebiyle ortaya çıkan değişimlerdir.

/f/>/p/ değişimi: pēslekán.

/h/>/k/ değişimi: tēs bik, mákkemeye.

/h/>/t/ değişimi: mıttar, nikát_èdiyoruz.

/j/>/c/ değişimi: mücüdè, ancisi (<anjyosu), picáma, mücüde, cavamız.

/j/>/ç/ değişimi: báraçdan.

/l/>/t,[T] değişimi: sesTenen, kırtTamá, sèsTenmes.

/m/>/b/ değişimi: bevlít.

/n/>/d/ değişimi: cèhemderĩñ.

/r/>/k/ değişimi: ğadağ.

/r/>/t/ değişimi: sèteterile.

/ř/>/ç/ değişimi: çèhriye.

/v/>/b/ değişimi: haP bèrdĩ, barıdı.

/z/>/c/ değişimi: èrcānede.

/y/>/ç/ değişimi: üç Çüz, dört çüz.

/y/>[T] değişimi: Tāparıs.

5.7. Süreksiz Ünsüzler Arasındaki Değişimler

Karakteristik olan değişimler

Serik ağzında sıkça görülen bu değişmelerin ön damak ünsüzlerinin artlılaşma eğiliminin sonucunda oluştuğu düşünölmektedir.

/g/->/ğ/- değişimi: ğúñ, ğótürdü, ğórmeyis, ğózüyle, ğíbi, ğútmeye, ğúleş.

/k/->/ḳ/- değişimi: ḳóyümüze, ḳım, ḳópek, ḳókúumuz, ḳúçúq, ḳútedek, ḳóşéye.

-/k/->-/ḳ/- değişimi: daqq̣â, ḳókúumuz, *ókúşçüydü*, şúqúr, dókúlúr, yúqú, óteqí.

-/ḳ/>/ḳ/ değişimi: işleník, ḳúçúq, *ḳók*, *gók*, lásTík, bilirdík.

Karakteristik olmayan değişimler

Bu değişimler yaygın olmayıp şahsi kullanım sonucu ortaya çıkar.

/g/->/g̣/- değişimi: g̣ıbyı.

-/g/->-/g̣/- değişimi: hañgını.

-/g/->-/d/- değişimi: çekirdeler.

/g̣/->/k/- değişimi: ḳeri.

-/g̣/->-/k/- değişimi: sikörtáda.

/g̣/->/g/- değişimi: óndañ g̣eri.

-/g/->-/ḳ/- değişimi: f̣esliqan.

/k/->/t/- değişimi: tupurunu.

/ḳ/>/t/ değişimi: áyítlayórdúq, kırtTamá, *tamár*.

/t/>/ḳ/ değişimi: f̣ıkratıma.

6. KELİME İÇİNDE ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

Kelime içinde boğumlanma noktası bakımından birbirine yakın olan iki ünsüzden biri diğer ünsüz tarafından kısmen ya da tamamen kendisine benzeştirilir (Korkmaz, 1994: 93; Korkmaz, 1994b, 72).

Güney-Batı Anadolu ağızları bu benzeşme açısından pek zengin sayılmaz (Korkmaz, 1994b, 72). Yöre ağızında görülen bu benzeşmeler ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde incelenir.

6.1. İlerleyici Benzeşme

Karakteristik olan değişimler

-ly->-ll- benzeşmesi: Bu değişim daha çabuk söyleme ve daha az çaba sarfetme kanunu sonucunda ortaya çıkar.

fasille, *antellede*, sandelleye, mobillesi, modellesi, millón, millâr, zandálleyti.

-nl->-nn- benzeşmesi: Bölge ağızında yoğun olarak tespit edilen bu benzeşme /n/ ünsüzü ile biten bir kelimeye /l/ ünsüzüyle başlayan bir ek geldiğinde ortaya çıkar. Genellikle ilerleyici benzeşme yoluyla /n/ sesi, /l/ sesini kendisine dönüştürür. Avurt dişi sesi olan /l/ ünsüzü, önündeki ünsüzle çok defa benzeşir (Boev, 1972: 216). Yöre ağızında daha çok “ile” vasıta hâl ekinin ekleşmesi sırasında, -lık, -lik ve çokluk ekinde görülmektedir.

aPdurāmannâr, günneri, bidonnarda, dabānnarımız, nişannadılar, ormannarda, qaribennik, yéminni, háyvannar, zamannar, ğadinnara, dönnar, insānnarsıñız, *osmanni*, babasınnân, césaratına, barmāná, ğaşşıná, onnârna, ötekinner, yáranñıĝ, öretmennik, şennik, ünneyıp, güvennikde, *cinnî_õlu*.

-şy->-şş- benzeşmesi: Bu değişim incelenen yöre ağzında sadece “eşya” sözcüğünde sistemli olarak tespit edilmiştir.

èşşā, èşşāmı, èşşāyī.

Karakteristik olmayan değişimler

-çc->-çç- benzeşmesi: göççeksīs.

-kr->-kk- benzeşmesi: sèkkeTeri.

6.2. Gerileyici Benzeşme

Karakteristik olan değişimler

Serik ağzında oldukça sık görülen bu benzeşme türü ekleşme sonucu meydana gelmektedir.

-rl->-ll- benzeşmesi: ballāllār, yēyóllar, dođállār, dutallārımış, dağadıllar, gıyállar, kiyellerimiş, ğazallār, çekişiller, boyállardı, dönüvürüpbatıllar.

-zs->-ss- benzeşmesi: düşünmesseñ, yalıñıssıñ, çalışmassañ, yátamassañ, dörülamassıñ, çārmassañ, ālamassañ, paklatmassañ, yápamassız, unuTmassıñ, ğatmassıñ, huramassıñ, yāmassa, ğarayıssı, ğesseñ, yāssam, ğeldīmissıra, yápamassañ, ğāzanamassam.

Karakteristik olmayan değişimler

-çs->-ss- benzeşmesi: ètiyāssā, ğösseydik.

-cz->-zz- benzeşmesi: ezzācī.

-gn->-nn- benzeşmesi: inneleri, innesinden.

-hç->-çç- benzeşmesi: baççası.

-hk->-kk- benzeşmesi: mâkkemeye.

-ht->-tt- benzeşmesi: muttar, ittiyâç.

-kş->-şş- benzeşmesi: aşşamî.

-ls->-ss- benzeşmesi: sâössun, össä, kaldırabisseñ.

-ns->-ss- benzeşmesi: issan.

-ny->-yy- benzeşmesi: alâyyá, düyyáyí.

-şç->-çç- benzeşmesi: ğârdaççîm.

-şs->-ss- benzeşmesi: yâzarmıssıñ, dúymussuñdur, ğúlessiz, ğurussa, píssin.

-ts->-ss- benzeşmesi: ğëssin.

-zç->-çç- benzeşmesi: aççık, *ókúççú*, yalıñıçça.

7. BENZEŞMEZLİK (AYKIRILAŞMA)

Benzeşmezlik, boğumlanma noktaları aynı veya birbirine yakın iki ünsüzden birinin boğumlanma noktasını değiştirerek diğer ünsüzden uzaklaşmasıdır (Gülensoy, 1987: 130). Serik ağzında benzeşmezlik örneklerine sıkça rastlanmaktadır.

işde, yásdıķ, oturdurusuñ, *sérikdë*, duTdu, yátdî, bëşikde, unuttum, *yúnanisdamñ*, yerleşdirisiñ, bardaķda, etişgin, kiyátdan, étdíg, isdetdi, saçdan, êlekden, órtdüler, ğörķdum.

Yöre ağzında tespit edilen bazı örneklerde ve özellikle alıntı kelimelerde /r/ ünsüzünün tekrar edilmemesi için bu ünsüzlerden birinin /l/’ye çevrilmesi sonucu ortaya çıkar (Erdem, 2001: 69).

bilādár, ileşberiz, érzulúm.

Bu ses olayının diğer bir nedeni de hece sonundaki /c/, /ç/ seslerinin, yerini süreklisi olan /j/ ve /ş/’ye bırakmasıdır (Erdem, 2001: 69). Bunun nedeni söyleyişte meydana geldikleri “dj” ve “tş” sesliklerinden birincilerini yani /d/ ve /t/ seslerini düşürmeleridir (Banguoğlu, 2007: 113).

iştihâtíyle, bişdik, aşdım, öleşdū, itiyáştı, araşlarlā, genşlik, göşTütünü, işmiş, inanşlar, meşbur

8. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Bir kelimedede bir ünsüzün çeşitli nedenlerle iki kez söylenmesine ünsüz ikizleşmesi denir (Gemalmaz, 1978: 215). Serik ağzında /c/, /ç/, /ğ/, /k/, [l], /m/, /n/, /p/, /ş/, /t/, /v/ ünsüzlerinin ikizleştiği tespit edilmiştir.

ğocca, ğorumaccısı, ğuççúk, dağğısını, balıkkésirde, do||u, hemmeñ, emrinne, babasınñan, õppüşüyó, aşşā, döşşeme, beşşikde, yaşşa, maşşā||lah, eşşeg, ğaşşığ, töşşē, ittibāri, yenñtten, devvam|ı.

9. İKİZ ÜNSÜZLERİN TEKLEŞMESİ

Türkçede ikiz ünsüz yoktur (Erdem vd., 2015: 349). Arapçadan Türkçeye geçen bazı kelimelerde yer alan ikiz ünsüzlerden biri düşer ve böylece tekleşme ortaya çıkar. Serik ağzında /k/, /l/, /n/, /r/, /v/, /y/ ünsüzleri bazı kelimelerde tekleşmiştir.

aPdurāmannár, èveli, ğóvat, hağından, ğatliyán, sünedini, ehlámdüriláh.

10. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

Ünsüz düşmesi, dilin asli kelimelerinde veya alıntı kelimelerinde görülen ve kolay söyleyişe yönelme veya hafif boğumlanmalı bazı ünsüzlerin tamamen erimesine bağlı olarak ortaya çıkan bir ses olayıdır (İlhan, 2009: 45). Yöre ağzında ünsüz düşmesi olayı kelime başı, içi ve sonunda olmak üzere üç kısımda incelenebilir.

10.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmesi

Bu olay Serik ağzında genellikle ulama sırasında ikinci kelimenin başında görülür. Yöre ağzında /ç/, /g/, /h/, /k/, /r/, /v/, /y/ ünsüzlerinin kelime başında düştüğü tespit edilmiştir.

köy_óÇúkları, otoğopumı, göcä_oca, kölü_ıbiyiz, nêrê_êtdı, gibı_ibi, ik_ündur, Pazarêrtesi_ün, ötekı_özdê, işiñ_ărıp, bir_âfta, aporlayá, êrifı, *güssün*_anımı, ğan_âstası, amırdan, ilk_anımı, *üşên*, arcımızı, uzun_ava, gêtTı_ep, üzgára, oğul mü_ar, iş mı_ar, ortâ_êrde, şı mı_ardı, nê_ápacağ, uláf, azmă, ö_âdar.

10.2. Kelime İçinde Ünsüz Düşmesi

Bölge ağzında kelime içinde ünsüz düşmesi sıkça karşılaşılan bir durumdur. Kelime içinde /b/, /c/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /k/, /k/, /l/, [l], /m/, /n/, [ñ], /r/, /s/, /t/, /v/, [v], /y/, /z/ ünsüzlerinin düştüğü tespit edilmiştir.

-/b/- düşmesi: bũam.

-/c/- düşmesi: êzânede.

-/f/- düşmesi: *musdağ*, *tevîñ*, zōră, çitler, çit, sōrayá, ôkeye, békmez_ilen, sabun_ilen, yúka.

-/g/- düşmesi: eġtimiñ, õretmennik, sêġertir, eġer.

-/ġ/- düşmesi: õlan, yõorduġa, bāladı, Foturafimī, bākur.

-/h/- düşmesi: aPdurāmannār, *ġaracāāmat*, iraatsız, sājpleri, toym, bõçāġā, kāveyse, rāmetli, māsız, müendiz, tātadān, busānelere, ġāfaltı, şaşsan, direm, bērinde.

-/k/- düşmesi: õsüz, *tevġiñ*, õsürük, *serġe*, ölecēmişin, eşir, inej, sēteterile.

-/k/- düşmesi: yõdun, āşamlar, bubaġicām, yõsulúymuşúñ, bırāmışlar, çocúcaġ, pambūa, çıasā, alçāsıñ, azÇıcaġ.

-/l/- düşmesi: cīvesidī, hābuyúġu.

-[l]- düşmesi: õsun, asFat, káġdı, ābam, otāsaña (ultrason), at, kaġar, nasısıñ.

-/m/- düşmesi: benikī, sarısāġ, biziki.

-/n/- düşmesi: Genizsi bir ses olan /n/ sesi yöre ağzında düşme eğilimi göstermektedir. Serik ağzında birçok örnekte bu sesin düşmesi sistemlidir.

İsan, pēzemek, beġm, piriş, işāllah, leşberlikde, mēymaġat, atbirlġe, ödüç, *ġarafihñ*, alimiyón, ġeşlimde.

-[ñ]- düşmesi: Genizsi bir ses olan nazal [ñ] sesi Serik ağzında bazı örneklerde korunurken bazı örneklerde de düşme eğilimindedir.

sōrá, herkezīkī, buranıķını, *muġargözünde*, ġızıkını, yālız, adamıķı, aġaa, aġamıķı, muġarġardan, birinikinde, bunūlan, abamıķı.

-/r/- düşmesi: Akıcı bir ünsüz olan /r/ sesi, çoġu aġızlarda olduġu gibi, Serik ağzında da sistemli olarak düşme eğilimi içerisindedir.

ğarışdırılaş, oturūdun, ğótürüseñ, biliyósuñuz, sona, görüsüñüzdür, olúyúdu, ğavurusuñ, istifā, ğetmēvidi, ğıudurduğ, ğóçüyólár, ğāyi.

-/s/- düşmesi: Genelde /ş/ ünsüzünden sonra düştüğü tespit edilmiştir.

bālamıñ, yösulúymúşuñ, vērmişuñ, hepini.

-/t/- düşmesi: doslarım, Çifcilik, assubáy.

-/v/- düşmesi: nēruz, zēcesi, çümdürŭđrdim, sēmeyen.

-[v̆]- düşmesi: ğōdum mü, tōbe, dōüş, dúá dúá (<döve döve), yēmiseyiyle, sōmez, ğōdeyi.

-/y/- düşmesi: Yarı ünlü özelliği taşıyan /y/ sesi yöre ağzında sistemli bir şekilde düşme eğilimi göstermektedir.

éşe, öle, hōle, kēri, tēze, bōle, tēviz, dēzecīm, tēlevizōna, búydādan, sērek, sülōman, kīdim, mērem, ósá, búydādan, sēr_ēdebilirdiz, tīrekisiyidi, barāyi, vēseñ.

-/z/- düşmesi: aÇık.

10.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmesi

Bu ses düşmesi kelime içindeki düşmeler kadar yaygın değildir. Serik ağzında bazı kelime sonundaki /f/, /g/, /ğ/, /h/, /k/, /k̆/, /l/, [l̆], /n/, /r/, /t/, /v/, /y/, /z/ ünsüzlerinin düştüğü tespit edilmiştir.

-/f/ düşmesi: zır.

-/g/ düşmesi: ē (ē ğaFañı dēllerdi).

-/ğ/ düşmesi: s̄ā.

-/h/ düşmesi: a//ā_a//ā, ʿstāfurullā, işa//ā.

-/k/ düşmesi: bilezī, kōş, çörçötunu, yörü_o|masañ, gō.

-/k/ düşmesi: çō, satacā_o|muş, ı|ı.

-/l/ düşmesi: gē.

-[l] düşmesi: nasī.

-/n/ düşmesi: Bu ses Serik ağzında kelime içinde olduğu gibi kelime sonunda da sistemli olarak düşme eğilimindedir.

file, ufākā, gēncike, biçerīke, ucuzuğa, sürerke, onuñ_üçu, zātī, zātā, lākī, tālimdēke, yōuğa, satı hēlvası, yāşındīkā, zāmā.

-/r/ düşmesi: bi, getiri, ʿdiyē, hē, görüyō, ʿdiviri, gēli, biliyō muduğ, hazı, o|ü, ğarışdırı.

-/t/ düşmesi: sēlbes, çiF, abdās, amelē_ʿtdirdi, sērbes, dürtüs, üs.

-[v] düşmesi: dō.

-/y/ düşmesi: şē, kō.

-/z/ düşmesi: Bu ses düşmesi daha çok geniş zamanın olumsuz soru çekimlerinde görülmektedir.

ō|ma mı, çekme mī, sōlenme mi, doğüyüz, utanmā mī, gösderme mīn, ğı.

11. ÜNSÜZ TÜREMESİ

Serik ağzında kelime başında, içinde ve sonunda ünsüz türemelerine rastlanır.

11.1. Kelime Başında Ünsüz Türemesi

/h/- türemesi: heşgisī, hēntāri, huvaḷardan, *haḷḷā*, hēntēri, hūlen, hēnteri, hāsmanīñ.

/y/- türemesi⁸: yēsirde, *yēmin*.

11.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemesi

Bu türeme şekli genellikle vurguyu arttırmak amacıyla ortaya çıkan ünsüz ikizleşmelerinde görülür.

-/c/- türemesi: ḡocca, ḡorumaccısı.

-/ç/- türemesi: ḡuççúk.

-/ḡ/- türemesi: daḡḡısınī.

-/k/- türemesi: balıkkēsirde.

-[l]- türemesi: doḷḷu.

-/m/- türemesi: hemmeñ.

-/n/- türemesi: ötekinner, ēmrinne, ēmrinīle, pıransáyı, babasınñan, alentirikçi, külünle.

-[ñ]- türemesi: esKıñkī, ötēñki, ēñüzü.

⁸ Bu türeme çeşidi üzerine Özek ayrıntılı bir çalışma yapmıştır. Bk. Özek 2014.

-/p/- türemesi: õppüşüyó.

-/r/- türemesi⁹: murşambáyí, loburtda.

-/ş/- türemesi: aşşā, döşşeme, bēşşikde, yāşşa, maşşāllah, eşşeg, gaşşığ, tōşşē.

-/t/- türemesi: sōratdan, ittibāri, yēñitten.

-/v/- türemesi: dēvvamlı, duvā, suvaıladı, davşırıka.

-/y/- türemesi: Yardımcı ses fonksiyonu yanında, kelime bünyesinde uzun ünlüler kısalırken, cevher fiili düştüğünde, “ile” edatının ekleşmesinde, iki kelime birleşirken karşılaşan ünlülerden biri düştüğünde ve ayın ile hemze bulunduran Arapça kelimelerde /y/ türemesi sistemli olarak tespit edilmiştir.

záyten, ünıversitēdeydī, héyç, ğayáyla, usdáydı, olaydı, néydelim, mānıydı, zurnáyla, *plýnarcık*, káveyse, *nāyıl*, *ismāyıl*, háylen, néydelim, máydám, *séyít*, āyít, néydıçēñ, vēsāyire, dēdiykinē, āyít, máydem, dayıma, süláylası, datlıymız, áyırıydı, fayızlar, hāylán, dayırē.

11.3. Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi

Bu türeme şekli genellikle kişisel kullanımlar sonucu meydana gelmektedir. Ancak görülen geçmiş zamanın üçüncü teklik ve çokluk çekiminde ve -IA vasıta hâl ekinin sonunda karakteristik bir /n/ türemesi tespit edilmiştir. Ayrıca Serik ağzında kelime sonunda /ç/, /g/, /k/, /k/, /m/, /n/, [ñ], ve /y/ türemelerine rastlanmaktadır.

-/ç/ türemesi: basınç (basın).

-/g/ türemesi: şindig.

⁹ Türkiye Türkçesi ağızlarında kelime içinde ve sonunda /r/ türemesi için bk. Buran, 2013.

-/k/ türemesi: s̄ölellersek.

-/k̄/ türemesi: İlk bakışta türeme gibi görünen kelime sonundaki /k̄/ ünsüzünün, ok/ök edatının bir kalıntısı olma ihtimali vardır (Koç, 2010: 57).

görünsıraç, d̄eyinsıraç, ḡedinsirek.

-/m/ türemesi: ölelikl̄ēm, belkim, b̄arım.

-/n/ türemesi: Cevher fiili de dâhil olmak üzere görülen geçmiş zamanın üçüncü teklik-çokluk çekimlerinde, görülen geçmiş zaman ekinden sonra /n/ türemesi Serik ağzında karakteristik bir özelliktir.

yōdun (<yok idi+n), gelirdin (<gelir idi+n), vardın, k̄eydirdilerdin, geldi midin, oturūdun, yapıırdın, meslekeddin, çıkdı mıydın, bulunurdun, ḡediyērdin, öleydin.

“ile” edatı eklesirken bazı örneklerde, başındaki ünlü düşer ve edatın sonunda bir /n/ ünsüzü türer.

yābanÇııarlan, parālan, s̄ütlen, patedizlen, yāınnan, kaşıqlan, arabasınan, bunnan, ğıtlıqlan, bunūlan, ğazıqlan, çoÇūnan, arkaadaşınan.

Yöre ağzında “ki” bağlacından sonra /n/ ünsüzünün türediği örnekler de tespit edilmiştir.

yōkın, illeykin, d̄ediykin.

Ayrıca şahsi kullanımlar sonucu kelime sonunda /n/ türemiştir.

bilicek̄in, yātsın_ēzeninden.

-[ñ] türemesi: başına dañ_öt.

-/y/ türemesi: Genelde -ki bağlacından önce ortaya çıkar.

hèy yá, nèy, dédiy kí, daqmāriy kí, yápábilir miy kí.

12. GÖÇÜŞME

Türkçede iki komşu ünsüzün söyleyişi kolaylaştırma adına yer değiştirmesine göçüşme denir (Banguoğlu, 2007: 70). Yörenin hançeresine uygun olan yapıya ulaşabilmek için bazen ünsüzler arasında göçüşme gereklidir (Gemalmaz, 1995: 172). Göçüşmelerin neden kaynaklandığı ve gelişme aşaması henüz kesinlik kazanmamıştır (Eren, 1953: 161; Caferoğlu, 1988: 1).

Serik ağzında görülen göçüşmeler çoğunlukla birbirine yakın ünsüzler arasında bazen de birbirine uzak ünsüzler arasında meydana gelir.

-br->-rb-: ırbġa.

-ml->-lm-: çölmē.

-ps->-sp-: tesPġ.

-nh->-hn-: tēhnā.

-nr->-rn-: sorna.

-ry->-yr-: cēyrannā.

-rp->-pr-: çıprı.

-rh->-hr-: tahrāna.

-lh->-hl-: ehlāmdürilāh.

-zv->-vz-: cēvze.

-şv->-vş-: mevşürümüş (<meşhur).

-sp->-ps-: tēpseri.

-lk->-Kl: bēKlim.

-gş->-şg-: eşgi (<ekşi).

-rf->-fr-: *ufra*.

-rv->-vr-: kēvranı.

-pl->-IP: çı!Paḥ.

-pr->-rp-: gōrpüydü.

Şu örneklerde de uzak olan ünsüzler yer değiştirmiştir:

-n-r->-r-n-: kēreñĭ (<kenarı).

-l-n->-n-l-: döneler.

-l-m->-m-l-: dikēmēlirin.

-r-l->-l-r-: gāḥtar.

13. HECE KAYNAŞMASI

İncelenen Serik ağzında /f/, /g/, /h/, /k/, /n/, [ñ], /r/, /s/, /v/, /y/ ünsüzlerinin erimesi sonucu hece kaynaşması olduğu tespit edilmiştir. Yöre ağzında sıkça karşılaşılan bu durum ikincil uzun ünlülerin de oluşmasını sağlamıştır.

sār, yāla, bilme mīz, ıratsız, ilēnnere, uzāsañ, ġadēf, kōyördum, toqmāla, *ibirāmñ*, ḳapatēm, şikāt, tanīcaḲ, öretmen mīñ, ġocāmācās, erkēdi, sāb, bēgnmēllār, sorucādīs, tēlōzān, anlayacaḳşız, mācır, *ūsēn*, otomatē, tavā.

Birbirine komşu olan ünlülerin kaynaşmasıyla da hece kaynaşmaları oluşur.

yól|adídıǵ, sādet, sāt, zēnēte.

Hece kaynaşmasının bir diğ̈er nedeni iki komşu kelimenin kaynaşmasıdır: nēdiyērsiz, nāpa|ım (ne yapalım), nābaǵ (ne haber), bōn (bugün), ötā|ka (öte yaka), bēre (bir yere), öndüün (öndeki gün), şēdīcēk mīn (şey edecek misin), ötüzde (öte yüzde), buraleñ gēlir (bura filan gelir).

14. HECE DÜŞMESİ

Hece düşmesi Serik ağzında hece kaynaşması kadar yaygın olmamakla birlikte çeşitlilik açısından zengin bir görünüm arz eder.

Yükleme hâli eki almış kelimelerde hece düşmesi görülür: çocū, ğaşı.

İyelik eklerinde hece düşmesi tespit edilir: duz yēmē, duvā, ufānı, oqu|uñ yı|kık yēllēni, zēytinyā.

Bazı örneklerde cevher fiilinin düşmesiyle oluşur: yēr_olcādı, doqu|ı|ādı, ğa|cādı|k.

Hece düşmesi alıntı kelimelerde de görülmektedir: sābı, ancisi (<anjıyosu), *mustāgile*, ārāt|da, |ābına.

“gibi” edatının ekleşmesi hâlinde de edatın ilk hecesinin düştüğü görülür: şindikībi, esgikībi, hindikībi, dēdībi.

Bazen -ki aitlik ekinin düştüğü görülür: a|ı|ı|arım|dānı, ēsgı nişandā ta|kı, öte bāş|dā ğocā_ēv, *bqaza|kdā* ombaşınıñ, ğazandā suyū|la, ar|kadā |omşuyā.

“-e kadar” zarf-fiil yapısında ve “kadar” kelimesinde de hece düşmesi tespit edilmiştir: yázādar yēnirdi, sabā ğadar, āşkmādar, sabādar, yēdi yüz biñ lirādar bi para.

Ayrıca şu örneklerde de hece düşmesi görülür: dē mi, beñmecek, ğāynācādī, bōdü, ğay bubam, dōyórdúk, hepīze, ğonussā, tāca, herāl, baqsā, millī_ētīm.

15. SONUÇ

Araştırma kapsamında ilçenin merkezi ve tüm mahallelerinden toplam 69 kayıt alınmıştır. Kaynak kişiler seçilirken yöresel ağız özelliklerini muhafaza etmeleri dikkate alınmıştır. Bu çalışmada Serik ilçesi merkezi ile mahallelerinden derlenen metinlerdeki ünsüzler fonetik açıdan incelenmiştir. İnceleme neticesinde yöre ağızında kullanılan ünsüzler tespit edilerek bunların özellikleri açıklanmış ve birbirleriyle etkileşim sonucunda dâhil oldukları çeşitli ses olayları örnekleriyle verilmiştir. Çalışma sonunda ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

1. Yöre ağızında yazı dilinin dışında tespit edilen ünsüzler şunlardır: [b], [Ç], [F], /ğ/, /ğ/, /h/, /k/, [K], [K], [l], [ñ], [P], [S], [Ş], [T], [v].
2. Ön ses /h/ türemesi incelediğimiz metinlerde hesgisī, hēntāri, huvałardan, ha//ā, hēntēri, hūlen, hēnteri, hāsmanñ kelimelerinde görülür.
3. Arka ve orta damak genizsi [ñ]'nin Serik ağızında sistemli bir şekilde korunduğu görülmüştür.
4. Bölge ağızında farklı yörelerde bir lehçe tabakalaşması olarak değerlendirilen ve Kıpçak Türkçesinin ağızlardaki kalıntısı niteliği taşıyan /ñ/>/y/, /g/>/v/ gibi değişimler tespit edilmiştir.

5. Batı grubu ağızlarında görülen, kelime kökü ve eklerdeki sebebi belli olmayan artılılaşma temayülüne Serik ağzında da rastlanmaktadır.
6. Ön ses /y/ ünsüzü genellikle korunmuştur.
7. Bazı mahallelerde kelime sonunda /k/>/h/ değişmesi görülmektedir.
8. Bölge ağzında /y/, /c/, /ç/, /ş/ gibi ünsüzlerin önlüleştirci etkisi kuvvetlidir.
9. Dudak ünsüzlerinin yanındaki yuvarlak ünlüler bölge ağzında genelde düzleşmiştir: sabını̇la, yāmırsa, çamır, pambığ, davı̇l, çıbı̇k.
10. Hece kaynaşması ve hece düşmesi bölge ağzında sıkça görülür.
11. İç ve son seste /ç/>/ş/ değişimi yaygındır.
12. İki ünlü arasındaki ön damak /g/ ünsüzünün eridiği tespit edilmiştir.
13. Ön ses /r/, /l/ ünsüzlerinden önce ünlü türemesi sistemli bir görünüm arz eder.
14. Ön damak ünsüzleri /k/ ve /g/ art damaksılaşma eğilimi sonucu /k/ ve /ğ/ya dönüşmüştür.
15. Ön damak /g/ ve /y/ ünsüzleri iki ünlü arasında eriyerek ikiz ünlülerin oluşmasına sebep olmuştur.
16. Ön, iç ve son seste /k/>/g/ ve /ç/>/ğ/ değişimleri Serik ağzında en yaygın ötümlüleşmelerdendir.
17. Kelime başında, içinde ve sonunda ötümsüzleşme görülür.

18. Özellikle patlayıcı ünsüzler başta olmak üzere birçok ünsüzün kelime içinde ikizleştiği görülür. Bunun yanında az da olsa kelime içindeki ikiz ünlülerin tekleştiği örnekler de tespit edilmektedir.

19. Serik ağızı, Karahan'ın da belirttiği gibi Antalya ağzının da içinde bulunduğu Batı grubu ağızları içerisinde değerlendirilebilir.

20. Yine Karahan'ın tasnifinde belirttiği belirli bazı ünsüzlerin kelime içinde yer değiştirmesi karakteristik bir özelliktir.

21. Yöre ağzında /h/ ünsüzü çok fazla bulunmaz. Ancak art damak /g/'sı sistemli olarak kullanılmaktadır.

22. Yöre ağzında /r/ sesinin düşmesi sistemli olarak tespit edilmektedir.

23. Yöre ağzında /v/ sesi özellikle yuvarlak ünlü taşıyan bazı kelimelerde sistemli olarak çift dudak [v̥]'sine (/v/>[v̥]) dönüşmüştür.

24. Zamir kökenli çokluk ikinci şahıs ekiyle, bildirme ekinin Batı grubu ağızlarında karakteristik olan biçimi Serik ağzında yaygın olmakla birlikte, genizsi [ŋ]'nin düşerek ikincil uzun ünlüye veya diftonglu şekillere sebep olduğunu gösteren örnekler de karşımıza çıkmaktadır.

16. ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

[á] : /a/ile /e/ arası düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü

[â] : /a/ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü

[ã] : /a/ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü

/è/ : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü

- [é] : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı açık ünlü
- [ä] : /e/ ile /a/ arası düz, yarı art ünlü
- [ê] : /e/ ile /ö/ arası geniş, ön, yarı yuvarlak ünlü
- [í] : /ı/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü
- [î] : /ı/ ile /u/ arası dar, art, yarı yuvarlak ünlü
- [î̇] : /i/ ile /ü/ arası dar, ön, yarı yuvarlak ünlü
- [ó] : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü
- [ô] : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü
- [ô̇] : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak, yarı geniş ünlü
- [ú] : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü
- [b] : /b/ ile /v/ arası ötümlü, çift dudak ünsüzü
- [Ç] : /c/ ile /ç/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzü
- [F] : /f/ ile /v/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş-dudak ünsüzü
- /ğ/ : Art ünlülerle hece kuran katı, patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü
- /ğ̇/ : Yarı art ünlülerle hece kuran katı, patlayıcı, ötümlü orta damak ünsüzü
- /h/ : Katı, sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzü
- /k/ : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, katı, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü

[K] : Ön ve art ünlülerle hece kuran, /k/ ile /g/ arasında katı, patlayıcı, yarı ötümlü ünsüz

[K̟] : /k̟/ ile /-/ arasında katı, yarı sızıcı, yarı ötümlü bir art damak ünsüzü

[l̟] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran akıcı, sızıcı, ötümlü art damak ünsüzü

[ŋ] : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü

[P] : /b/ ile /p/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü bir dudak ünsüzü

[ɾ] : Düşmeye yaklaşmış, gevşek boğumlanmalı /r/ ünsüzü

[S] : /s/ ile /z/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş ünsüzü

[ʃ] : /ʃ/ ile /j/ arası katı, sızıcı, yarı ötümlü bir diş eti ünsüzü

[T] : /d/ ile /t/ arası katı, patlayıcı, yarı ötümlü diş ünsüzü

[v̟] : Katı, yarı sızıcı, ötümlü çift dudak /v/ ünsüzü

ˉ : Ünlüler üzerinde uzunluk işareti

˘ : Ünlüler üzerinde kısalık işareti

ˆ : İki ünlü altında ikili ünlü işareti

˜ : İki biçim birimi altında ulama işareti

◌ : Ünsüzler altında erime işareti

// : Fonem işareti

[] : Alt fonem işareti

KAYNAKÇA

- Akca, H. (2017). "Eski Anadolu Türkçesinde Kelime Başı t- / d- Meselesi", *Türkbilgi*, 34, 7-24.
- Aydın, M. (2002). *Aybastı ağzı (inceleme-metin-sözlük)*, Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2007), *Türkçenin grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Boev, E. (1972). "Bulgaristan-Türk Ağzlarında İçses Konson Benzeşmesi", *Bilimsel Bildiriler 1972*, Ankara: TDK Yayınları, 215-228.
- Bozkurt, M. F. (1977) "Kabil Avşar Ağzı", *TDAY-Belleten 1977*, Ankara: TDK Yay., 205-261.
- Buran, A. (2013) "Türkiye Türkçesi Ağzlarında -R- /-R Türemesi", *International Turkological Symposium in Memoriam of Outstanding Turkologist Doctor of Philology, Professor, Academician of Russian Academy of Sciences E. R. Tenishev*, October 16–18, 2013 Collection of Articles, 209-216.
- Bulut, S. (2013). "Türkiye Türkçesi Ağzları Üzerine Çalışma Yapılmayan İl ve İlçeler" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/1 Winter, 1129-1149.
- Bulut, S. (2017). "Serik (Antalya) Yörükleri Ağzından "Derleme Sözlüğü"ne Katkılar", *Route Educational and Social Science Journal*, Volume 4(5), August, 127-141.

- Caferoğlu, A. (1964) "Anadolu Ağızlarında Konson Değişmeleri." *TDAY-Belleten 1963*, Ankara: TDK Yayınları, 1-32.
- Caferoğlu, A. (1989). "Konya İlinin Ermenek Ağzı." *TDAY-Belleten 1972*, Ankara: TDK Yayınları, 1-16.
- Caferoğlu, A. (1988) "Anadolu Ağızlarındaki Metathese Gelişmesi." *TDAY-Belleten 1955*, Anka: TDK Yayınları, 1-7.
- DBA, (2010). *Dünden Bugüne Antalya*, Antalya Valiliği, Antalya: İl ve Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınları, C I.
- Demir, N. (2002), "Ağız Terimi Üzerine", *Türkbilig*, 4, 105-116.
- Eker, S. (2017); *Çağdaş Türk dili*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Ercilasun, A.B. (1983). *Kars ili ağızları*, Ankara: GÜ Yayınları.
- Erdem, M. D. ve Bölük, R. (2011). "Kaş (Antalya) Ağzı Ses Özellikleri Üzerine", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/1 Winter, 411-452.
- Erdem, M. D. (2001). *Asarcık Ağzı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdem, M., Karataş, M., Hirik, E. (2015). *Yeni Türk dili*, Ankara: Maarif Mektepleri Yayınları.
- Erdem, M.D. ve Bölük, R. (2012). *Antalya ve yöresi ağızları*, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Eren, H. (1953). "Türk Dillerinde Metathése." *TDAY-Belleten 1953*, Ankara TDK Yayınları, 161-180.
- Ersoylu, H. (2000). "Türkçenin Bazı Yabancı Kökenli Kelimelerindeki Damaksı Genizsileşme.", *İlmi Araştırmalar*, İstanbul: İlim Yayma Cemiyeti Yayınları, 97-104.
- Gemalmaz, E. (1978). *Erzurum ili ağızları*, C I, Erzurum: Atatürk Ü. Yayınları.
- Gemalmaz, E. (1995); "Türkçenin Morfo-Sentaktik Yapısının Fonolojisine Etkileri." *TDAY-Belleten 1992*, Ankara: TDK Yayınları, 169-173.
- Güçlü, M. (2000). *1864-1950 yılları arasında serik*, Antalya: Serik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Gülensoy, T. (1987). "Rumeli Ağızlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme." *TDAY-Belleten 1984*, Ankara: TDK Yayınları, 87-147.
- Gülensoy, T. ve Buran, A. (1992). *Tunceli yöresi ağızlarından derlemeler*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Gülensoy, T. ve Alkaya E. (2011). *Türkiye Türkçesi ağızları bibliyografyası*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güler, M. (2012). "Türkiye'deki İl ve İlçe Ağızları Üzerine Yapılan Lisansüstü Çalışmalarla İlgili Bir Değerlendirme" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 7/4, Fall, 1835-1861.
- Gülseren, C. (2000). *Malatya ili ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Günay, T. (1978). *Rize ili ağızları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Hasan, S. (2014) "Uygurca ile Türkiye Türkçesinde Sesliler." *Journal of Historical & Cultural Studies*, 6(18), 23-55.
- İlhan, N. (2009). "Türk dilinde Ünsüz Düşmesi, Nedenleri ve Türleri." *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 1(2), 43-55.
- Karaca, V.İ. (2016). "Ötümlüleşme Kavramı ve Çağdaş Türk Yazı Dillerinde Ötümlüleşme", *Zeitschrift für die welt der Türken / Journal of World of Turks (ZfWT)*, Vol. 8(3), 369-390.
- Karahan, L. (1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*, Ankara: TDK Yayınları.
- Karpuz, H.Ö. ve Uysal, İ.N. (2010). "Karaman İli Ağızlarının Özellikleri ve Sınıflandırılması." *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*, 27, 1-17.
- Koç, A. (2010). "Kelime Sonunda Ünsüz Türemesi." *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (SUTAD)*, 28, 47-67.
- Korkmaz, Z. (1994). *Nevşehir ve yöresi ağızları*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (1994b); *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara: TDK Yayınları.
- Mecek, S. (2014). *Serik Yöresi Tahtacı Alevilerinin Halk Bilgisi Ürünleri Üzerine Bir İnceleme*, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özek, F. (2014), "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ön Ses /y-/ Türemesi." *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9(9), 843-853.

- Sağır, M. (1997). "Anadolu Ağızlarında Ünsüzler." *TDAY-Belleten 1995*, Ankara: TDK Yayınları, 391-409.
- Sağır, M. (1999). "Anadolu Ağızlarında Ünlüler Ünsüzler", *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996*, Ankara: TDK Yayınları.
- Telli, B. (2017). "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Ağızlarında Geçen İkilemeler Üzerine Bir Değerlendirme" *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 3(6), 133-149..
- Timurtaş, F.K. (1977). *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tosun, İ. (2016). *Ardahan ili ağzlarının ses ve şekil özellikleri*, Ankara: Payda Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Serik, that is situated about 40 km to the north of Antalya city center and has a 1.353 km² surface area, is surrounded by Manavgat county in the east, the Mediterranean in the South, the cities of burdur and Isparta in the North. (Mecek, 2014: 1; Akt., Bulut, 2017: 128).

It was dubbed "Seyrek" in the 1817s due to the fact that the region was sparsely populated and then named Serik in the 1890s. (Güçlü, 2000: 2).

The term dialect is described by Demir as "the local ways of utterances related to a standard language of higher system from which it originates naturally, used in close and familiar circles and in workplaces by semi-literate people who have not been to many places other than their hometown, whose usage is avoided in

official circles, lacks a written tradition, has a limited usage, differs from the language of the higher system in as far as communication can be established and less prestigious than the standard language” (2002: 114).

According to Karahan, Serik Dialect falls under the subgroup of Antalya that is classified in Group I of Western Group Dialects (1996: 150).

Purpose

The main objective of the study is to identify the vocals in the dialect of the region and explain certain sound events that occur in these consonants, and thereby contribute to the efforts to place the Serik dialect within the larger context of Turkey turkish dialects.

Method

The texts which comprise the main source of the study were compiled from the whole of the county. Care was taken to select the people who represented the original properties of the dialect. Dialects will be dealt with first and then the vocals in the Serik dialect will be discussed. Lastly, certain sound events that occur as a result of the interaction between other sounds and consonants will be discussed and explained through examples.

Result

In this study, the consonants in the dialect of Serik have been examined in terms of their sound characteristics. The results of the study are as follows:

1. The consonants that were identified in the dialect of the region and do not exist in the written language are as follows: [b], [Ç], [F], /ğ/, /g/, /h/, /k/, [K], [K̡], [l], [ñ], [P], [S], [Ş], [T], [v]

2. The production of frontal sound /h/ are seen in hesgisī, hēntāri, huvaḷardan, haḷḷā, hēntēri, hūlen, hēnteri, hāsmaniñ in the texts that we studied.
3. We observe that the back and middle palate nasal [ñ] has systematically been preserved in Serik dialect.
4. Such canges as /ñ/>/y/, /g/>/v/ that have an influence on the West group dialects and are remnants of Kıpçak Turkish have been detected.
5. The unaccounted for tendency for velarisation in the word roots and suffixes in Western group of dialects has been observed in Serik dialect as well.
6. The frontal sound /y/ has generally been preserved.
7. The change of /k/>/h/ at the end of words is seen in some of the neighborhoods.
8. The palatalisation effect of such consonants as /y/, /c/, /ç/, /ş/ is strong in the dialect of the region.
9. The rounded vowels next to labial consonants have generally become rounded in the dialect of the region. sabinīḷa, yāmır̄sa, çamır, pambıḡ, davıḷ, çıbıḷ.
10. Syllabic alternation and omission of syllables are frequently seen in the dialect of the region.
11. The change of /ç/>/ş/ in the middle and last sounds is frequent.
12. The dissolution of frontal palate consonant /g/ between to vowels has been detected.

13. The vowel derivation before the frontal sounds /r/, /l/ appears systematically.
14. The frontal palate consonants /k/ ve /g/ have changed into /k̟/ ve /g̟/ as a result of back palatalization tendency.
15. Frontal palate consonants /g/ ve /y/ have dissolved between two consonants and become diphthongs.
16. Changes of /k/ > /g/ and /k̟/ > /g̟/ in the frontal, middle and last sounds are the most frequent vocalizations.
17. Devoicing is seen in the frontal, middle and last sounds.
18. Many consonants, especially explosive consonants, are seen to double within words. On the other hand, examples of degemination of diphthongs within words have also been observed.
19. Serik Dialect, as Karahan points out (Karahan 1996), can be regarded as in West group dialects which also includes Antalya dialect.
20. Again as Karahan points out in her classification, certain consonants are displaced in words.
21. The consonant /h̟/ is not frequent in the dialect of the region. However, the back palate consonant /g̟/ is systematically used.
22. The omission of /r/ is seen systematically.
23. The sound /v/ has changed into bilabial [v̟], especially in some words that contain rounded vowels (/v/ > [v̟]).

24. In addition to the examples which show the congruence of pronomial plural second person affix with the indicative affix, we also see examples that indicate the creation of secondary long vowel or diphthongs as a result of the omission of the nasal [ñ].